

סקר

השתתפות במערכת ההשכלה הגבוהה

בשנת הלימודים תשע"ד

בוגרי

תכנית תפנית לבגרות ולמניעת נשירה

סטארט לאקדמיה

עמותת יכולות - מיסודה של קרן רש"י

ביצוע מחקר: צוות עמותת יכולות

חוקר אחראי: פרופ' יזהר אופלטקה

תכנית תפנית לבגרות ומניעת נשירה – סטארט לאקדמיה

פועלת בשיתוף

משרד החינוך במחוזות, אגף שח"ר, אגפי חינוך ברשויות ושותפים פילנתרופיים

עמוד

תוכן העניינים

3	א. מטרת הסקר.....
4	ב. עיקר הממצאים.....
5	ג. על התכנית - תכנית תפנית לבגרות ולמניעת נשירה- סטארט לאקדמיה.....
7	ד. מתודולוגיה.....
9	ה. ממצאים.....
13	ו. סיכום.....
14	ז. נספחים.....
17	ח. רשימת מקורות.....

א. מטרת הסקר

בסוף שנת הלימודים תשס"ז (2007), סיימו 98 בוגרים ראשונים את תכנית תפנית לבגרות ולמניעת נשירה - סטארט. בוגרים אלה סיימו את לימודיהם בכיתה יב' בשני בתי הספר הראשונים בהם פעלה התכנית ו-53% מהם רכשו תעודת בגרות¹. הבוגרים השתתפו בתכנית מעל 3 שנים- ממכינה בסיום כיתה ט' ועד לסיום יב'. טרם הצטרפותם לתכנית, עת למדו בכיתה ט', בוגרים אלה היו בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בשכבה, בנשירה סמויה ועל סף נשירה גלויה, ונחשבו ככאלה שסיכוייהם לסיים 12 שנות לימוד ולרכוש תעודת בגרות- נמוכים ביותר.

התכנית הרחיבה פעילותה לבתי"ס, מחוזות ומגזרים נוספים בפריפריה ובתשע"ג (2013) התכנית הקיפה כ- 3,000 תלמידים בדרגות כיתה ט' עד יב' ב- 29 בתי"ס. לתכנית עד כה סה"כ 2,599 בוגרים/ות, מתוכם 560² בוגרי תשע"ג.

במסגרת מחקרי הערכה שנעשו לאורך השנים נמצא כי לתכנית סטארט לאקדמיה השפעות חיוביות על הלמידה ומילוי תפקיד התלמיד, על התנהגות ותחושות השתייכות, על שיפור הישגים, על שיעור רכישת תעודות בגרות, על צמצום בהיקפי הנשירה סמויה וגלויה ועל שיעורי גיוס³ לצה"ל. בשנים האחרונות התקבלו דיווחים על כך שבוגרי התכנית לומדים במערכת ההשכלה הגבוהה- לימודי תואר ולימודי תעודה בישראל ומחוצה לה.

הסקר הנוכחי נועד לאמוד את היקפי ההשתתפות של בוגרי התכנית במערכת ההשכלה הגבוהה בתשע"ג (שנת ביצוע הסקר) וכן לצפות את ההיקפים בשנה"ל תשע"ד. זאת, מתוך שאיפה לאמוד את שיעור המשתתפים במערכת ההשכלה הגבוהה מבין בוגרי התכנית, לאתר את הלומדים לתארים וללימודי המשך אחרים, ולסייע להם במידת הצורך לעמוד בהם בהצלחה.

1 אוניברסיטת בן גוריון, המרכז לצמיחה בחינוך, 2008

2 בעת ביצוע ההכנות לסקר, בסביבות מאי 2013, היו 560 תלמידים שצפוי היו כי יהיו בוגרים של התכנית. בפועל, לאחר סיום השנה, התברר כי ישנם 542 בוגרים מ- 17 בתי"ס בהם התקיימה התכנית באופן מלא או חלקי, ו- 501 בוגרים מ- 15 בתי"ס בהם התקיימה התכנית באופן מלא.

³ עמותת אחרי, 2008, 2010, 2013

ב. עיקר הממצאים - בוגרי תכנית סטארט לאקדמיה

שיעורי למידה במערכת השכלה גבוהה בתשע"ד (2013-2014):

בוגרי תכנית סטארט לאקדמיה שהשתתפו בסקר- לתכנית סטארט לאקדמיה 2,599 בוגרות ובוגרים מסיימי יב', מכלל השנתונים- תשס"ז - תשע"ג, 2007 עד 2013. מהם השתתפו בסקר שהתבצע בקיץ תשע"ג 2,045 בוגרים (78.7%). מתוך 2,045 הבוגרים שנסקרו, 1,361 בוגרים (66.6%) דיווחו כי סיימו שירות בצה"ל או שאינם מחויבים לשירות בטחוני, כלומר פנויים בעת ביצוע הסקר להמשך לימודים.

1) 31.1% (23 מתוך 74) מבוגרי המחזור הראשון בתכנית סטארט לאקדמיה שנסקרו, וסיימו השירות בצה"ל, החלו ללמוד באקדמיה תוך 7 שנים מסיים יב' בתשס"ז. בישראל, 45.8% ממסיימי יב' החלו ללמוד במערכת ההשכלה הגבוהה תוך 8 שנים מסיים יב'.³

2) מכלל 1,361 בוגרי/ות התכנית בשנים תשס"ז - תשע"ג, שנסקרו, והשתחררו מצה"ל או שאינם מלש"ב:

2.א) סה"כ, 38.7% (527 מתוך 1,361) החלו או לומדים בתשע"ד לימודי השכלה גבוהה, או לימודי מכינה / פסיכומטרי, או מדווחים על כוונה ואוריינטציה גבוהים ללימודי השכלה גבוהה.

2.ב) 20.3% (276 בוגרים מ-1,361) סיימו או לומדים לימודי השכלה גבוהה בישראל ומחוצה לה (138 - לימודי תואר, 138 - לימודי תעודה). 276 הבוגרים הנ"ל היו בכיתה ט', טרם הצטרפו לתכנית, בעלי ממוצע ציונים מתוקן 51.3, ובממוצע לתליד היו 7.3 ציונים שליליים מתוקנים.⁴

2.ג) 3.7% נוספים (50 מתוך 1,361), לומדים או מתחילים בתשע"ד לימודי מכינה או פסיכומטרי.

2.ד) 14.8% נוספים (201 מתוך 1,361), דיווחו שמעוניינים מאוד להמשיך ללימודי השכלה גבוהה.

⁴ למי"ס, 2013, לוח 48 cbs.gov.il/shnaton64/st08_48.pdf. לפי מרכז אדווה- בישראל, 28.8% מבני-17 ו- 36.1% ממסיימי יב', החלו ללמוד במערכת ההשכלה הגבוהה תוך 8 שנים מסיים יב'.
⁵ תמונת מצב חברתית 2012, עמ' 28: http://www.adva.org/uploaded/social-01_1.pdf. נתון ממשיכים ללמוד ממסיימי יב'- 32,317 החלו ללמוד באקדמיה, מתוך 89,562 מסיימי יב' = 36.1%. תקנון לשם השוואה בין תלמידים מרמות לימוד שונות, כפי שנקבע ונעשה בו שימוש ע"י אוניברסיטת בן גוריון, 2008.

ג. על התכנית - תכנית תפנית לבגרות ולמניעת נשירה – סטארט⁶ לאקדמיה⁷

תכנית תפנית לבגרות ולמניעת נשירה- סטארט לאקדמיה משותפת לעמותת יכולות – מיסודה של קרן רש"י, משרד החינוך במחוזות, אגף שח"ר, אגפי חינוך ברשויות המקומיות המשתתפות ושותפים פילנתרופיים. התכנית הוקמה בתשס"ג (2003) ונקראה סטארט, בתשע"ב (2012) שונה שמה לסטארט לאקדמיה. התכנית החלה לפעול בתשס"ד במחוז דרום בשני בתי ספר, ופעלה בתשע"ג ב- 27 בתי ספר ב- 16 יישובי פריפריה במחוזות שונים. התכנית פועלת בבתי ספר תיכוניים מקיפים בפריפריה, ומקבלת אליה נוער בסיכון, כ- 30-50 תלמידי ט' בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בשכבה.

מחקרים שנעשו במהלך השנים מראים כי תלמידי התכנית, טרם הצטרפותם, היו בעלי ממוצע של מעל 7 ציונים שליליים מתוקננים⁵ בהיותם בכיתה ט', וממוצע כל ציוניהם כ- 50 (ציון ממוצע 42 במקצועות הליבה). חלקם לפחות היו בסטאטוס של נשירה סמויה ובסכנת נשירה גלויה.

מטרת התכנית היא למנוע את נשירתם הגלויה והסמויה של תלמידים אלה ולהובילם לרכישת תעודת בגרות מלאה בסיום לימודיהם בכיתה יב', תעודה שתגדיל ההזדמנות למוביליות חברתית, להשתלבות תעסוקתית, ולנגישות להשכלה גבוהה.

החל מכיתה י', התלמידים שאותרו כבעלי ההישגים הנמוכים ביותר בט', לומדים בכיתות מואצות המופעלות ע"י צוות ביה"ס בהן מופעלת שיטת צמצום הפערים המואץ של תכנית תפנית- עמותת יכולות, שפותחה ע"י נסים (מקס) כהן- סוציולוג חינוכי.

התוצאות עד כה מראות כי בממוצע, לאורך השנים, בין 65% ל 71% ממסיימי יב' בתכנית רוכשים תעודת בגרות (בין 58% ל-65% ממתחילי י' בתכנית). כ- 95% מהמתחילים בי', מסיימים כיתה יב' בבית ספר תיכון⁸. כמו כן, למעלה מ- 92% מבוגרי התכנית המחויבים בשירות בטחוני, מתגייסים לצה"ל⁹.

רציונל השיטה

בבתי הספר המקיפים לומדים גם תלמידים שצברו כישלונות לימודיים רבים המלווים בנטייה של בתי הספר, התלמידים ומשפחותיהם, לאבדן אמון ביכולת להצליח בבית הספר ולמרות המאמץ רב השנים, עדיין ישנם שיעורים גבוהים של נשירה סמויה הקודמת לרוב לגלויה.

תכנית תפנית סטארט לאקדמיה פועלת מתוך רציונל תיאורטי ברור המבוסס על שיטת צמצום הפערים המואץ (שם, כהן. נ.). התכנית מכילה רכיבים שיטתיים שונים המכוונים להשגת המטרות. הרציונל המנחה את התכנית בהתבסס על השיטה הוא כי חלק מהתלמידים, כבר בתחילת לימודיהם בביה"ס, נכשלים ובמשך שנים ממשיכים לצבור רצף כישלונות. רצף זה גורם להם לאמץ תפיסה סובייקטיבית כוזבת לפיה יכולתם להגיע להישגים משמעותיים הנה נמוכה. תפיסה זו מתעצמת עם כל כישלון לימודי נוסף, ומועברת במעגלים לחברים בכיתה, ל"קבוצת השווים", להורים, לצוות ההוראה, להנהלת בית הספר ועוד. כך, מתפתח תהליך אינטראקציוני- סימבולי שלתלמיד ה"ית- משיג" אין עליו שליטה, המתחזק עם כל כישלון נוסף ומוביל לחוסר מוטיבציה וייאוש.

לרוב, בעקבות רצף הכישלונות, מנותבים התלמידים הללו להקבצות נמוכות בחטיבת הביניים ולמסלולי לימוד נמוכים בבתי ספר תיכוניים. במסלולים אלו תכניות הלימוד נמוכות וחסרות אוריינטציה עתידית רלוונטית והמשכית המשדרות לתלמיד ציפיות נמוכות, וההוראה בהם מואטת. בשל אלה ובשל חוסר מוטיבציה ההולך וגובר, הפער הלימודי בין ה"ית משיג" לבין התלמידים המצליחים הולך וגדל, עד לממדים שאין כמעט אפשרות לצמצמן.

⁶ התכנית הוקמה בתשס"ג (2003) ונקראה אז סטארט, בתשע"ב שונה שמה לסטארט לאקדמיה.

⁷ עמותת יכולות, ינואר 2010, כהן, נ., 1988, 1994, 2005.

⁸ ר': תכנית תפנית לבגרות ולמניעת נשירה- סטארט, תוצאות תשע"ב 2012.

⁹ ר': תכנית תפנית לבגרות- סטארט, דו"ח מסכם סופי- תוצאות תשס"ט, 2011, דו"ח שיעורי גיוס לצה"ל בוגרי סטארט תשע"א 2013.

רצף הכישלונות הלימודיים ומיונו של התלמיד ה"תת משיג" להקבצה או מסלול נמוך (במקרים וישנם), מוביל את התלמיד לאימוץ תודעה לפיה יכולתו לרכוש הישגים בבית הספר הינה נמוכה. התודעה הכושלת בה שבוי התלמיד הלא מצליח, סותרת את הדרישות הבית ספריות ממנו למלא את תפקיד התלמיד ולרכוש הישגים גבוהים. בעקבות סתירה זו מתפתח אצל ה"תת משיג" דיסוננס קוגניטיבי, שההיחלצות ממנו מתרחשת לא פעם דרך נשירה סמויה וגלויה. נשירה זו מתרחשת בעיקר בקרב תלמידים מההקבצות והמסלולים הנמוכים.

הנחות יסוד של התכנית

א. פרט לשיעור מזערי של חריגים, כל אחד יכול להצליח בבית הספר ולהגיע להישגים מרשימים.
ב. בהתאם לממצאים המחקריים, הסיבות לאי הצלחה לימודית אינן קוגניטיביות בעיקרן, אלא סוציולוגיות, תרבותיות, פסיכולוגיות- חברתיות, מערכתיות וארגוניות.
ג. התכנית מאמינה שמצב של אי הצלחה לימודית אינו "מכת גורל" וניתן לשנותו- על ידי מורי בתי הספר, בתנאי פעולה בלתי שגרתיים, אחרים מהקיימים.

שיטה ודרך פעולה

על מנת להוביל את אותם תלמידים שנמצאים בסכנת נשירה להצלחה הישגית על- פי אמות מידה אוניברסאליות כגון הצלחה בבחינות בגרות, פועלת תכנית סטארט לאקדמיה בדרכים הבאות:

1. שינוי "התודעה הכוזבת" בה שבויים התלמיד וסביבתו- הוריו, מוריו, הנהלת ביה"ס, קבוצת השווים וקבוצת התלמידים אליה משתייך, ולפיה הוא אינו מסוגל להגיע להישגים מרשימים. שינוי זה מתבצע באמצעות הפעלת תהליכים לימודיים מחודשים המובילים לשרשרת הצלחות לימודיות אמתיות ודיאלוג בו מובן לתלמיד הקשר שבין השקעה להצלחה.

2. מתן מענה מובנה למשתנים הפנים בית- ספריים, המסבירים את אי ההצלחה הלימודית ע"י פעולות כגון יצירת תכניות לימודים מאתגרות מאוד ורלוונטיות, המשדרות ציפיות גבוהות.

3. מתן מענה מובנה למשתנים החוץ בית- ספריים, המסבירים את אי ההצלחה הלימודית ע"י פעולות כגון יצירת קבוצות למידה קטנות, מתן מענה לצרכים רגשיים של התלמיד באמצעות קשר רגשי בינו לבין המנהיג (רכז) והמורים המהווים "אחרים משמעותיים", צמצום אנונימיות באמצעות התמקדות במספר מקצועות לימוד מצומצם יחסית ומעורבות ההורים בתהליכים.

4. למידה מואצת של גופי דעת רחבי היקף יחסית, בתקופה קצרה יחסית. מדובר בלמידה אפקטיבית מהרגיל לה מוקדש זמן למידה נחוץ, בתקופה קצרה מהרגיל.

ד. מתודולוגיה

1. אוכלוסייה:

אוכלוסיית המחקר מקיפה את כל בוגרי התכנית בכל שנות פעילותה- 2,599 בוגרים/ות מתשס"ז ועד תשע"ג. שיעור ההיענות לסקר היה גבוה יחסית - 78.7%, כך שהמדגם הסופי כלל 2,045 בוגרים/ות מכל השנתונים שנסקרו.

לוח 1. אוכלוסיית המחקר והמדגם הסופי, סקר קיץ תשע"ג, במספרים ובאחוזים

שנת סיום יב'	מסיימי יב'	השתתפו בסקר	% השתתפו בסקר
תשס"ז-2007	98	78	79.6%
תשס"ח-2008	308	237	76.9%
תשס"ט-2009	403	238	59.1%
תש"ע-2010	317	255	80.4%
תשע"א-2011	457	409	89.5%
תשע"ב-2012	456	381	83.6%
תשע"ג-2013	560	447	79.8%
סה"כ	2,599	2,045	78.7%

2. כלי המחקר:

הסקר התבצע באמצעות שאלון לבוגרים שחובר ע"י עמותת יכולות, וכלל בין השאר שאלות אודות זכאות לבגרות, גיוס לצבא/לשירות, מצב תעסוקתי ולימודי, השתתפות במערכת ההשכלה הגבוהה ואוריינטציה להשכלה גבוהה (רי' נספח 1).

בשאלון נעשה שימוש בשאלות סגורות, כאשר התשובות שהתקבלו נבחרו מתוך רשימה המכילה את טווח התשובות האפשריות.

3. הליך המחקר:

איסוף הנתונים התבצע באמצעות סקירה טלפונית של הבוגרים, לאחר שסיימו לימודיהם בביה"ס התיכון במסגרת התכנית, על ידי צוות סוקרים שהוקם לצורך כך בעמותת יכולות, בתקופה מרוכזת של כחודשיים (אוגוסט- ספטמבר 2013). בוגרים מהמגזר הבדואי והדרוזי נסקרו על ידי סוקרים דוברי ערבית, כדי להתגבר על קשיי תקשורת.

עיבוד הנתונים התבסס על תשובות הבוגרים כפי שניתנו לשאלון שחובר.

4. הגדרות:

במטרה לאמוד את היקפי ההשתתפות במערכת ההשכלה הגבוהה גם באופן יחסי לאוכלוסייה, הוגדרו המושגים הבאים:

1. בוגרי תכנית תפנית לבגרות סטארט לאקדמיה – תלמידים שסיימו יב' במסגרת התכנית מתשס"ז ועד תשע"ג.
2. בוגרי התכנית שנסקרו – בוגרי תכנית תפנית לבגרות סטארט לאקדמיה שהשיבו לשאלון הסקר הטלפוני שהתבצע בקיץ תשע"ג.
3. מלש"ב – מחויב לשירות ביטחוני. בהתייחס לבוגרי סטארט, הכוונה היא לבנים ובנות מהמגזר היהודי ולבנים מהמגזר הדרוזי שעפ"י החוק מחויבים לשירות בטחוני.
4. בוגרי התכנית שסיימו שירות בצה"ל ו/או בוגרים שאינם מלש"ב (פוטנציאל השכלה גבוהה) – מתוך 2,045 הבוגרים שנסקרו, נבדק מיהם הבוגרים אשר בעת ביצוע הסקר היו לאחר שירות צבאי או שאינם מחויבים לשירות בטחוני (ר' לוח 2), ומהווים פוטנציאל אפשרי להשתתפות במערכת ההשכלה הגבוהה בעת ביצוע הסקר. מתוך 2,045 בוגרים שנסקרו, 1,361 בוגרים ענו כי הם לאחר שירות צבאי, או שאינם מלש"ב.

לוח 2. בוגרי תכנית סטארט, נסקרים, ובוגרים שאינם מלש"ב בתשע"ד, במספרים ובאחוזים

שנת סיום יב'	מסיימי יב'	השתתפו בסקר	בוגרים שסיימו השירות בצה"ל ו/או שאינם מלש"ב והשתתפו בסקר (פוטנציאל השכלה גבוהה בתשע"ד)	שיעור הבוגרים שסיימו השירות בצה"ל ו/או שאינם מלש"ב, והשתתפו בסקר (פוטנציאל השכלה גבוהה בתשע"ד)
תשס"ז-2007	98	78	74	94.9%
תשס"ח-2008	308	237	229	96.6%
תשס"ט-2009	403	238	222	93.3%
תש"ע-2010	317	255	164	64.3%
תשע"א-2011	457	409	233	57.0%
תשע"ב-2012	456	381	214	56.2%
תשע"ג-2013	560	447	225	50.3%
סה"כ	2,599	2,045	1,361	66.6%

5. השכלה גבוהה (חינוך גבוה) – לימודים אקדמיים לקראת תואר ראשון, תעודה אקדמית, תואר שני או תואר שלישי המוכרים על ידי המועצה להשכלה גבוהה. לימודים אלו מתקיימים באוניברסיטאות (כולל מכללות אזוריות בחסות אוניברסיטה), באוניברסיטה הפתוחה, במכללות אקדמיות, במכללות אקדמיות לחינוך ובשלוחות של מוסדות להשכלה גבוהה מחו"ל. הלימודים מתקיימים ברישיון מטעם המועצה להשכלה גבוהה לפי דרישות מוסד האם בחו"ל (OECD, UNESCO)¹⁰. דו"ח זה כולל בלימודי השכלה גבוהה גם לימודי תואר ותעודה במוסדות אקדמיים בחו"ל.

6. אוריינטציה להשכלה גבוהה – בוגרים שנסקרו, סיימו את שירותם הצבאי או שאינם מלש"ב, וטרם החלו לימודי השכלה גבוהה, נשאלו באיזו מידה הם מעוניינים בלימודי השכלה גבוהה (המדרג נע בין "מאוד רוצים" ועד "לא רוצים" – ר' נספח מס' 1). בוגרים שדיווחו כי שיש בכוונתם ומעוניינים **מאוד** בלימודי השכלה גבוהה, נלקחו בחשבון בדו"ח זה כבעלי אוריינטציה להשכלה גבוהה.

ה. ממצאים: סטאטוס השכלה גבוהה בתשע"ד:

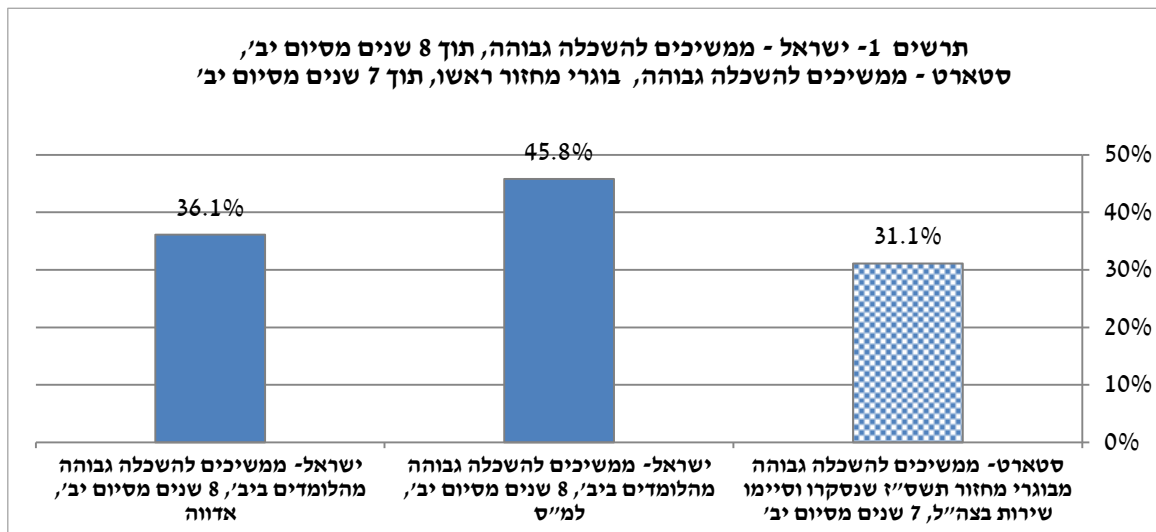
1. 31.1% מבוגרי סטארט במחזור הראשון (תשס"ז) שנסקרו ושסיימו שירותם הצבאי, המשיכו ללמוד באקדמיה, תוך 7 שנים מסיום יב' בתשס"ז.

בוגריה הראשונים של תכנית סטארט סיימו יב' בשנת תשס"ז, והינם המחזור הוותיק ביותר בתכנית.

31.1% מבוגרי תשס"ז שנסקרו ושסיימו השירות בצה"ל (23 מתוך 74), המשיכו ללמוד באקדמיה תוך 7 שנים מסיום יב' (לוח 3).

מתוך ה- 23 שהמשיכו ללמוד באקדמיה: 13- המשיכו לימודי תואר, ו- 10- לימודי תעודה.

בישראל, לפי הלמ"ס, 45.8% ממסיימי יב' החלו ללמוד במערכת ההשכלה הגבוהה תוך 8 שנים מסיום יב'¹¹ (תרשים 1)¹².

¹¹ ר' הערה 3

¹² הערות לגבי ההשוואה בין בוגרי תשס"ז סטארט לישראל:

השוואת נתוני בוגרי סטארט לנתונים הארציים בישראל, מחמירה עם בוגרי התכנית שכן בוגרי תשס"ז הינם לאחר 7 שנים מסיום יב', ולא 8 שנים כמקובל במדידה הארצית. בנוסף, בוגרי התכנית הצטרפו לתכנית על סמך העובדה שהיו התלמידים בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בשכבת ט'- על סף משירה מבית הספר טרם הצטרפות לתכנית, וכאלו שנחשבו בעלי סיכויים נמוכים לסיים 12 שנות לימוד.

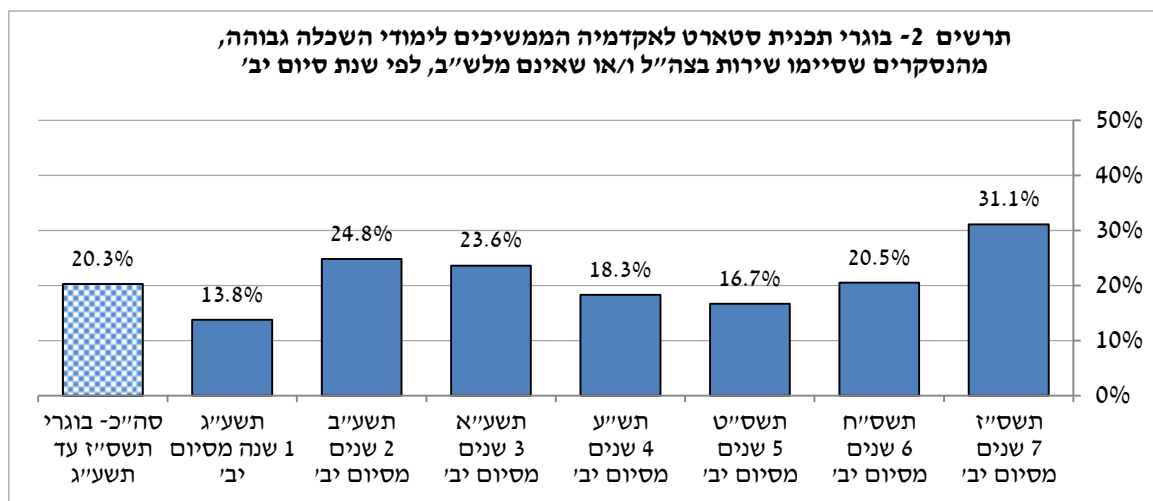
יחד עם אלה, נתוני בוגרי המחזור הראשון בתכנית סטארט לאקדמיה בתשס"ז שהמשיכו ללמוד במערכת ההשכלה הגבוהה, הינם ממסיימי השירות בצה"ל או כאלה שהינם מלש"ב. מדידה של בוגרי המחזור הראשון והמשיכו לאקדמיה תוך 7 שנים, ללא לקיחה בחשבון של אלה שלא סיימו שירות בצה"ל, מראה על 29.5% (23 מתוך 78). בנוסף, נתוני בוגרי סטארט בתשס"ז מבוססים על סקר (שהקיף שיעור גבוהה יחסית של משתתפים - 78.7% (לוח 1), ונתוני ישראל מבוססים על קבצי נתונים של תלמידים בפועל במוסדות האקדמיים.

2. בתשע"ד - 20.3% מכלל בוגרי התכנית, שנסקרו וסיימו השירות בצה"ל ו/או שאינם מלש"ב, לומדים במערכת ההשכלה הגבוהה.

20.3% (276 מתוך 1,361) מכלל בוגרי/ות התכנית (תשס"ז עד תשע"ג) שסיימו או שאינם מחויבים בשירות בצה"ל, ושהשתתפו בסקר, סיימו או לומדים לימודי השכלה גבוהה בישראל ומחוצה לה (לוח 3). בוגרים אלו מצויים בטווח של 7 שנים ומטה משנת סיום יב' בתשס"ז לבין תשע"ד.

לוח 3. מסיימי יב' בתכנית וממשיכים בלימודים גבוהים עפ"י שני"ל

שנת סיום יב' תשס"ז-2007	מסיימי יב' בתשע"ד	השתתפו בסקר	בוגרים שנסקרו והינם לאחר שירות חובה בצה"ל ו/או לא מלש"ב	סה"כ השכלה גבוהה - תואר ותעודה בתשע"ד-מספרים	סה"כ להשכלה גבוהה - תואר ותעודה בתשע"ד ממסיימי יב' שאינם משרתים ונסקרו- אחוזים
98	7	78	74	23	31.1%
308	6	237	229	47	20.5%
403	5	238	222	37	16.7%
317	4	255	164	30	18.3%
457	3	409	233	55	23.6%
456	2	381	214	53	24.8%
560	1	447	225	31	13.8%
2,599	-	2,045	1,361	276	20.3%

138 בוגרי/ות התכנית החלו או התקבלו ויחלו לימודי תואר בתשע"ד.

בוגרים אלה מהווים 10.1% (138 מ-1,361) מכלל בוגרי/ות תכנית תפנית סטארט לאקדמיה שסיימו שירות או שאינם מלש"ב, והשתתפו בסקר (לוח 4).

138 בוגרי/ות נוספים של התוכנית, החלו או התקבלו ויחלו לימודי תעודה בתשע"ד.

בוגרים אלה מהווים 10.1% (138 מ-1,361) מכלל בוגרי/ות תכנית תפנית סטארט לאקדמיה שסיימו שירות או שאינם מלש"ב, והשתתפו בסקר (לוח 4).

276 הבוגרים הנ"ל היו בכיתה ט', טרם הצטרפו לתכנית, בעלי ממוצע ציונים מתוקן 51.3, ובממוצע לתלמיד היו 7.3 ציונים שליליים מתוקנים¹³

3. 3.7% מכלל בוגרי התכנית שנסקרו וסיימו השירות בצה"ל ו/או שאינם מלש"ב, לומדים או מתחילים בתשע"ד לימודי מכינה או פסיכומטרי.

3.7% (50 מתוך 1,361) בוגרים מכלל בוגרי התכנית שנסקרו וסיימו השירות בצה"ל ו/או שאינם מלש"ב, דיווחו כי הם לומדים או מתחילים בתשע"ד לימודי מכינה או לימודי פסיכומטרי (ר' לוח 4).

לוח 4. סה"כ לומדים או יחלו לימודי מכינה או פסיכומטרי בתשע"ד

סה"כ לימודי מכינה או פסיכומטרי		כללי				
לימודי מכינה או פסיכומטרי בתשע"ד ממסיימי יב' שאינם משרתים ונסקרו- אחוזים	לימודי מכינה או פסיכומטרי בתשע"ד- מספרים	בוגרים שנסקרו והינם לאחר שירות חובה בצה"ל ו/או לא מלש"ב (פוטנציאל השכלה גבוהה)	השתתפו בסקר	שנים מסיום יב' בתשע"ד	מסיימי יב'	שנת סיום יב'
5.4%	4	74	78	7	98	תשס"ז
6.1%	14	229	237	6	308	תשס"ח
6.3%	14	222	238	5	403	תשס"ט
6.1%	10	164	255	4	317	תש"ע
2.1%	5	233	409	3	457	תשע"א
0.9%	2	214	381	2	456	תשע"ב
0.4%	1	225	447	1	560	תשע"ג
3.7%	50	1,361	2,045	-	2,599	סה"כ

4. 14.8% מכלל בוגרי התכנית שנסקרו וסיימו את שירותם או אינם מלש"ב מדווחים שבכוונתם להתחיל לימודי השכלה גבוהה.

14.8% (201 מתוך 1,361) מהבוגרים שסיימו את שירותם הצבאי או אינם מלש"ב, ונסקרו, דיווחו שבכוונתם להתחיל לימודי השכלה גבוהה (ר' לוח 5). כאמור, בוגרים שנסקרו נשאלו באיזו מידה הם מעוניינים בלימודי השכלה גבוהה. בוגרים שדיווחו כי שיש בכוונתם ומעוניינים מאוד בלימודי השכלה גבוהה, נלקחו בחשבון בדו"ח זה כבעלי אוריינטציה להשכלה גבוהה (ר' השאלון המלא בנספח מס' 1).

לוח 5. אוריינטציה להשכלה גבוהה, תשע"ד

סה"כ מעוניינים בהמשך למידה באקדמיה		כללי				
מעוניינים מאוד להמשיך ללימודי השכלה גבוהה שאינם לומדים ממסיימי יב' שאינם משרתים ונסקרו- אחוזים	מעוניינים מאוד להמשיך ללימודי השכלה גבוהה שאינם לומדים	בוגרים שנסקרו והינם לאחר שירות חובה בצה"ל ו/או לא מלש"ב (פוטנציאל השכלה גבוהה)	השתתפו בסקר	שנים מסיום יב' בתשע"ד	מסיימי יב'	שנת סיום יב'
17.6%	13	74	78	7	98	תשס"ז
17.9%	41	229	237	6	308	תשס"ח
15.3%	34	222	238	5	403	תשס"ט
3.7%	6	164	255	4	317	תש"ע
6.9%	16	233	409	3	457	תשע"א
12.6%	27	214	381	2	456	תשע"ב
28.4%	64	225	447	1	560	תשע"ג
14.8%	201	1,361	2,045	-	2,599	סה"כ

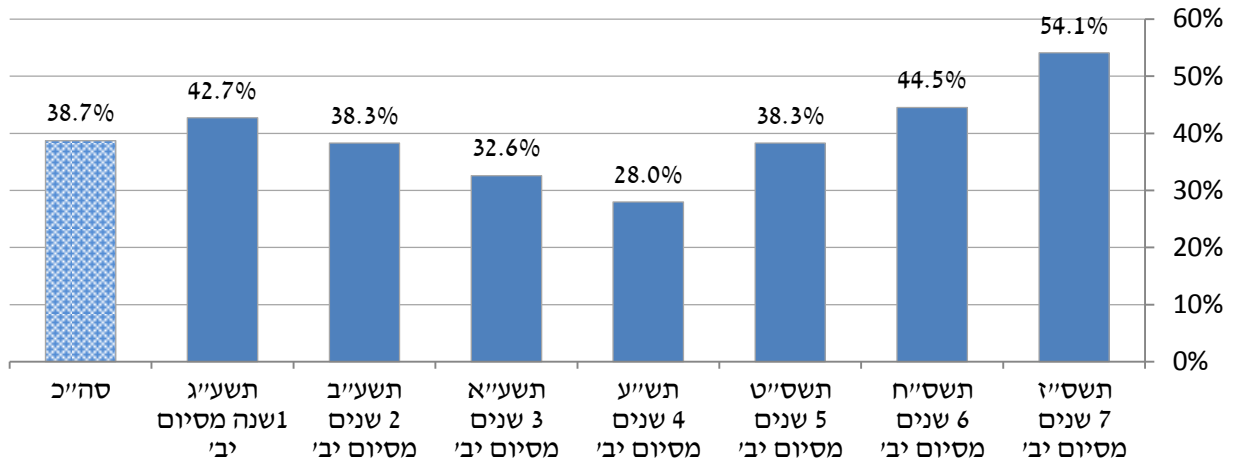
5. סה"כ 38.7% מכלל בוגרי התכנית, שסיימו או שאינם מחויבים לשירות בצה"ל ונסקרו, סיימו או לומדים לימודי השכלה גבוהה, או לימודי מכינה / פסיכומטרי, או מדווחים על כוונה ואוריינטציה גבוהים ללימודי השכלה גבוהה.

38.7% מכלל בוגרי/ות התכנית בשנים תשס"ז – תשע"ג (527 מתוך 1,361) שסיימו או שאינם מחויבים בשירות בצה"ל, ושהשתתפו בסקר, החלו ללמוד או מתחילים ללמוד בתשע"ד לימודי השכלה גבוהה בישראל ומחוצה לה (276 בוגרים), או לימודי מכינה / פסיכומטרי (50 בוגרים), או מדווחים על כוונה ואוריינטציה ללימודי השכלה גבוהה (201 בוגרים) - ר' לוח 6.

לוח 6. סיכום סטאטוס לימודים גבוהים, לימודי המשך ואוריינטציה ללימודי גבוהים בתשע"ד

סה"כ		לימודים גבוהים, לימודי מכינה ופסיכומטרי, ובעלי אוריינטציה להשכלה גבוהה						כללי			
%	N	% בעלי אוריינטציה גבוהה להשכלה גבוהה ממסיימי משרתים ונסקרו- אחוזים	בעלי אוריינטציה גבוהה להשכלה גבוהה	לימודי מכינה ופסיכומטרי	לימודי מכינה ופסיכומטרי	% החלו לימודי תואר ותעודה ממסיימי יב' שאינם משרתי ונסקרו- אחוזים	לימודי תואר ותעודה	בוגרים שסיימו שירות או שאינם מלש"ב והשתתפו בסקר (פוטנציאל השכלה גבוהה)	השתתפו בסקר	מסיימי יב'	שנת סיום יב'
54.1%	40	17.6%	13	5.4%	4	31.1%	23	74	78	98	תשס"ז 7 שנים מסיום יב'
44.5%	102	17.9%	41	6.1%	14	20.5%	47	229	237	308	תשס"ח 6 שנים מסיום יב'
38.3%	85	15.3%	34	6.3%	14	16.7%	37	222	238	403	תשס"ט 5 שנים מסיום יב'
28.0%	46	3.7%	6	6.1%	10	18.3%	30	164	255	317	תש"ע 4 שנים מסיום יב'
32.6%	76	6.9%	16	2.1%	5	23.6%	55	233	409	457	תשע"א 3 שנים מסיום יב'
38.3%	82	12.6%	27	0.9%	2	24.8%	53	214	381	456	תשע"ב 2 שנים מסיום יב'
42.7%	96	28.4%	64	0.4%	1	13.8%	31	225	447	560	תשע"ג 1 שנה מסיום יב'
38.7%	527	14.8%	201	3.7%	50	20.3%	276	1,361	2,045	2,599	סה"כ

תרשים 3 - סה"כ לומדים באקדמיה, במכינה ולפסיכומטרי ובעלי אוריינטציה להשכלה גבוהה, מהבוגרים שנסקרו וסיימו שירות בצה"ל או מלש"ב, לפי שני"ל

1. סיכום

תוצאות ההשתתפות בהשכלה גבוהה והאוריינטציה עליה דיווחו התלמידים אינה ברורה מאליה, שכאמור מדובר בתלמידים שהיו טרם התכנית בעלי ההישגים הנמוכים בשכבה ובפרט שידוע שפעילות תכנית סטארט לאקדמיה בבתי"ס תיכוניים, לא כללה פעילות מכל סוג שכיוונה תלמידיה ו/או בוגריה להשכלה גבוהה.

ניתן לשער כי ההשתתפות בתכנית סטארט לאקדמיה על כל מרכיביה והאפשרות לסיים 12 שנות לימוד ולרכוש תעודת בגרות, משפיעה על תפיסתם את יכולתם ותורמת לעידודם של תלמידים בעלי הישגים נמוכים בשכבה לגבש אוריינטציה עתידית אקדמית, קרי, גישה חיובית ושאיפה להשכלה גבוהה, כמו גם תורמת לתחושת המסוגלות של התלמידים, מתוקף כך שמאפשרת להם לממש את יכולותיהם.

מחקר הערכה של אוני' ב"ג מ-2008 השווה בין תלמידי סטארט לבין תלמידי קבוצת ביקורת. המחקר מצא כי לעומת 53% זכאות לבגרות בקרב בוגרי סטארט תשס"ז, בקרב קבוצת הביקורת הזהה במאפייני הפתיחה, 0% זכאות לבגרות בקרב קבוצת הביקורת¹⁴. ניתן לשער כי בוגרי סטארט, רובם ככולם, לא היו זוכים בתעודת בגרות אלמלא תכנית סטארט. נתוני הלמ"ס מראים בתשע"ב כי 7.8%¹⁵ מהממשיכים תוך 8 שנים מסיום יב' ללימודי השכלה גבוהה, היו מסיימי יב' שלא רכשו תעודת בגרות בסיום התיכון. בהתייחס לכך, ובהעדר פירוט לנתון זה, אנו מניחים שמרבית הנ"ל היו קרובים לזכאות לבגרות וחסרי מספר מצומצם של מקצועות לימוד לזכאות לבגרות והשלימו ורכשו תעודת בגרות כתנאי להמשך לימודים באקדמיה.

בהשוואה לקבוצה זו, תלמידי תכנית סטארט לאקדמיה בכיתה ט', טרם הצטרפותם לתכנית היו בעלי ההישגים הנמוכים בשכבה וחלקם בנשירה סמויה (ציון מתוקן נמוך מ-50 ובעלי מעל 7 ציונים שליליים לתלמיד). ניתן להסיק כי ללא התכנית, שיעור הממשיכים להשכלה גבוהה בקרב התלמידים שנסקרו ושהינם משוחררים/ אינם מלש"ב, היה נמוך בהרבה מ-20.3%, או מ-31.1% ממסיימי יב' במחזור הראשון בתשס"ז שהמשיכו ללימוד באקדמיה.

הממצאים המצביעים על שיעורי ההשתתפות בהשכלה הגבוהה וכן על האוריינטציה להשכלה גבוהה בקרב בוגרי התכנית, יש בכוחם להצביע על כך שתכנית סטארט לאקדמיה מובילה ליעדיה, וביניהם- לאפשר לתלמידיה נגישות להשכלה גבוהה, השתלבות חברתית נורמטיבית, וייתכן אף שכפועל יוצא- מוביליות תעסוקתית.

¹⁴ בר און, בר דורון, גורושיט, בוגלסקי, לוין, רוזליס, שגיא, 2008
¹⁵ למ"ס, המשך לימודים גבוהים של מסיימי תיכון בתוך שמונה שנים מסיים לימודיהם התיכוניים, 2,013 http://www.cbs.gov.il/shnaton64/st08_48.pdf

ז. נספחים

נספח מס' 1 - שאלון טלפוני לבוגרי סטארט לאקדמיה:

יוני 2013

עמותת יכולות, תכנית תפנית לבגרות - סטארט לאקדמיה
סקר סטאטוס בוגרי תשס"ז - תשע"ג

פרטים אישיים

1. שנת סיום יב' _____ 2. מגזר _____ 3. בית ספר _____ 4. ישוב בית ספר _____
5. שם פרטי _____ 6. שם משפחה _____ 7. מין הבוגר/ת: זכר / נקבה
8. ת"ז _____ 9. מס' טלפון _____ 10. מס' פלאפון _____
11. טלפון נוסף של אחד ההורים _____ 12. כתובת מגורים _____
13. ישוב מגורים _____ 14. כתובת מייל _____
15. שנת לימוד בה הצטרפת לתכנית:

תחילת י"י	אמצע/סוף י"י	תחילת יא' והלאה	אחר _____
-----------	--------------	-----------------	-----------

פרטים על תעודת הבגרות

16. האם הינך זכאי/ת לתעודת בגרות? _____
17. מספר יח"ל באנגלית _____
18. מספר יח"ל במתמטיקה _____

כן	לא
----	----

3	4	5	אחר
---	---	---	-----

3	4	5	אחר
---	---	---	-----

גיוס/ התנדבות

19. האם הינך משרת/ת או מתנדב/ת בשירות לאומי/ אזרחי?

1	סיימתי את שירותי הצבאי	6	אני לקראת גיוס לצה"ל
2	סיימתי התנדבות בשירות לאומי/ אזרחי	7	אני לקראת שירות לאומי/ אזרחי
3	כיום משרת/ת בצה"ל	8	אני לקראת שירות שנת שירות
4	כיום מתנדב/ת בשירות לאומי/ אזרחי	9	לא שירתתי בצה"ל/ שירות לאומי/ אזרחי, ולא משרת/ת או מתנדב/ת כיום.
5	כיום מתנדב/ת בשנת שירות	10	אחר _____

20. אם הינך/ היית בצבא, באיזה תפקיד?

1	לוחמת/ת	2	תומכת/ לחימה	3	תפקיד שדורש קורס (יתר איכות)	4	שאר התפקידים	5	אחר _____
---	---------	---	--------------	---	------------------------------	---	--------------	---	-----------

21. תאריך גיוס/תחילת שירות לאומי/ אזרחי _____ 22. תאריך שחרור/סיום שירות לאומי/ אזרחי _____

פרטים על פסיכומטרי

23. האם ברשותך ציון פסיכומטרי?

1	ברשותי ציון פסיכומטרי	4	אין לי ציון פסיכומטרי ואין לי כוונה לגשת למבחן הפסיכומטרי.
2	נרשמתי לבחינה הפסיכומטרית ואני מתכוון לגשת למועד הקרוב (עם או בלי קורס)	5	אחר _____
3	אני מתכוון להירשם בעתיד לבחינה הפסיכומטרית (עם או בלי קורס)		

24. סטטוס כיום

1	עובד/ת	4	בחופשת לידה
2	בצבא/ שירות לאומי/ שירות אזרחי	5	לא עובד/ת ולא לומד/ת
3	לומד/ת או מתחיל/ה לימודים בתשע"ד	6	אחר _____

25. סטטוס לימודי כיום

1	אני לומד/ת כעת בארץ לתואר אקדמי
2	אני לומד/ת בארץ לימודי תעודה
3	אני לומד/ת בארץ במכינה קדם אקדמית/ מכינה לשיפור בגרויות/ אני משפר/ת בגרויות
4	התקבלתי ללימודי מכינה קדם אקדמית בארץ ואני מתחילה/ה ללמוד בתשע"ד
5	התקבלתי ללימודי תואר אקדמי בארץ ואני מתחילה/ה ללמוד בתשע"ד
6	התקבלתי ללימודי תעודה בארץ ואני מתחילה/ה ללמוד בתשע"ד
7	נרשמתי ללימודי תואר אקדמי בארץ ואני מחכה לתשובה
8	נרשמתי ללימודי תעודה בארץ ואני מחכה לתשובה
9	סיימתי לימודי תואר ראשון בארץ
10	סיימתי לימודי תעודה בארץ
11	אני לומד/ת כעת בחו"ל לתואר אקדמי
12	אני לומד/ת בחו"ל לימודי תעודה
13	התקבלתי ללימודי תואר אקדמי בחו"ל ואני מתחילה/ה ללמוד בתשע"ד
14	התקבלתי ללימודי תעודה בחו"ל ואני מתחילה/ה ללמוד בתשע"ד
15	נרשמתי ללימודי תואר אקדמי בחו"ל ואני מחכה לתשובה
16	נרשמתי ללימודי תעודה בחו"ל ואני מחכה לתשובה
17	סיימתי לימודי תואר ראשון בחו"ל
18	סיימתי לימודי תעודה בחו"ל
19	אני לא לומד/ת ולא נרשמתי ללימודים אקדמיים/ לימודי תעודה
20	אחר

במידה ולומד/ת /סיימת ללמוד לימודים גבוהים/ לימודי תעודה (אם לא רלוונטי יש לעבור לשאלה 34)

26. שם המוסד האקדמי _____ 27. עיר בה ממוקם המוסד האקדמי _____
 28. חוג לימודים _____

29. שנת לימוד בתשע"ג: _____

1	2	3	4	5	סיימתי לימודים	אחר _____
---	---	---	---	---	----------------	-----------

30. שנת סיום לימודים _____

תשע"ד (2014)	תשע"ה (2015)	תשע"ו (2016)	תשע"ז (2017)	תשע"ח (2018)	תשע"ט (2019)	סיימתי לימודים	אחר _____
--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	----------------	-----------

31. סוג דיפלומה: _____

תואר ראשון	תואר שני	תעודה	אחר _____
------------	----------	-------	-----------

32. האם קיבלת או הינך מקבלת/מגלה במהלך הלימודים: _____

כן	לא
----	----

33. במידה וקיבלת או הינך מקבלת/מגלה לימודים כיום, מהיכן? _____

לימודים עתידיים

34. האם ניסית להתקבל למוסד אקדמי ולא התקבלת? _____

כן	לא
----	----

35. האם בכוונתך לנסות ולהתקבל ללימודים בשנה הקרובה? _____

1	אני מאוד רוצה להתחיל ללמוד
2	אני די רוצה להתחיל ללמוד
3	אני לא בטוח אם אני רוצה להתחיל ללמוד
4	אני לא רוצה להתחיל ללמוד
5	אחר _____

אנא פרטי: _____

36. במידה ואינך לומד ואין בכוונתך לנסות להתקבל ללימודים בשנה הקרובה, מדוע? _____

37. במידה ותקבלי/ סיוע משמעותי במימון הלימודים האם בכוונתך ללמוד באקדמיה בשנה הקרובה? _____

כן	לא
----	----

38. הערות _____

תאריך _____ שם הסוקר _____ חתימה _____

נספח מס' 2-

לוח 7- סטאטוס צפוי בתשע"ד - השכלה גבוהה - סה"כ סיימו, או לומדים או התקבלו ויחלו לימודי תואר או לימודי תעודה בתשע"ד בישראל ומחוצה לה

סה"כ			החלו לימודי תעודה					החלו לימודים לתואר אקדמי					כללי				
החלו לימודי תעודה או תעודה	סה"כ	% החלו או התקבלו ומתחילים ללמוד בתשע"ד - מכלל הבוגרים שסיימו השירות בצה"ל או שאינם מלש"ב ונסקרו	החלו או התקבלו ומתחילים ללמוד בתשע"ד	ממוצע ציונים שלישי	ממוצע ציונים מתוקן בכיתה בט'	% החלו או התקבלו ומתחילים ללמוד בתשע"ד - מכלל הבוגרים שסיימו השירות בצה"ל או שאינם מלש"ב ונסקרו	החלו או התקבלו ומתחילים ללמוד בתשע"ד	ממוצע ציונים שלישי	ממוצע ציונים מתוקן בכיתה בט'	% החלו או התקבלו ומתחילים ללמוד בתשע"ד - מכלל הבוגרים שסיימו השירות בצה"ל או שאינם מלש"ב ונסקרו	החלו או התקבלו ומתחילים ללמוד בתשע"ד	ממוצע ציונים שלישי	ממוצע ציונים מתוקן בכיתה בט'	בוגרים שסיימו שירות או שאינם מלש"ב והשתתפו וסקרו (פוטנציאל השכלה גבוה)	שנים	מסיימי יב'	שנת סיום יב'
7.6	47.0	31.1%	23	7.9	46.0	13.5%	10	7.5	47.8	17.6%	13	74	78	7	98	תשס"ז	
7.4	51.7	20.5%	47	7.7	52.2	9.6%	22	7.2	51.2	10.9%	25	229	237	6	308	תשס"ח	
7.5	51.3	16.7%	37	7.3	49.7	8.1%	18	7.7	53.0	8.6%	19	222	238	5	403	תשס"ט	
5.8	54.2	18.3%	30	6.7	52.3	9.8%	16	4.8	58.5	8.5%	14	164	255	4	317	תש"ע	
7.6	53.1	23.6%	55	7.6	51.8	7.7%	19	7.5	53.7	15.5%	36	233	409	3	457	תשע"א	
7.2	52.1	24.8%	53	6.7	52.9	15.4%	33	7.8	51.0	9.3%	20	214	381	2	456	תשע"ב	
7.0	47.2	13.8%	31	7.2	46.0	8.9%	20	6.7	48.9	4.9%	11	225	447	1	560	תשע"ג	
7.3	51.3	20.3%	276	7.2	50.7	10.1%	138	7.3	51.9	10.1%	138	1,361	2,045	-	2,599	סה"כ	

ח. רשימת מקורות

- אוניברסיטת בן גוריון, המרכז לצמיחה בחינוך, "בוגרי תכנית תפנית לבגרות ומניעת נשירה – סטארט", דו"ח מחקר, יולי 2008.
- בר חיים, א., יעיש, מ., שביט, י., (2008), במעלה המדרגות היורדות: התרחבות וריבוד במערכות חינוך. סוציולוגיה ישראלית, י (1): 61-79.
- כהן, א., (1967), "נערים עבריינים, תרבות הכנופיה", מתוך, "מגמות" ט' (1), עמ. 19-42.
- כהן, נ., (1998), "פרויקט הבגרות בשיטת המבצע הלימודי", משרד החינוך והתרבות.
- כהן, נ., (1998), "שיטת המבצע הלימודי (צמצום הפערים המואץ)", משרד החינוך והתרבות.
- כהן, נ., (1998), "אומ"ץ לבגרות", כיתה עיונית מואצת – הגברת הצלחה לימודית ככלי למניעת נשירה מביה"ס" משרד החינוך.
- כהן, נ., (2005), "תכנית תפנית לבגרות – סטארט, כיתה עיונית מואצת, שינוי מבני מסלול צומח", קרן רש"י ומשרד החינוך.
- כהן, נ., "פרויקט הבגרות – בית דגן, מודל יישומי לצמצום נשירה מביה"ס והגדלת שיעור רוכשי תעודת בגרות" מתוך: שמש א. (עורך). "מניתוק לשילוב", מס' 6, מנהל חברה ונוער, ירושלים, 1944, עמ. 49 – 66.
- כ"ץ, ר., (2006), "חשיבה תוצאתית", הוצאת משכל.
- לוי, ה., (1997), בתי ספר מואצים-רקע, פילוסופיה ועקרונות, מתוך, פלדי, א., "החינוך במבחן הזמן", רמות, אוניברסיטת תל אביב, עמ', 132-141.
- מרטון, ר., (1984), "סטייה חברתית", מתוך, "האדם בחברה מבוא לסוציולוגיה", יחידה 2, האוניברסיטה הפתוחה, עמ. 25-33.
- נהון, י., (1987), "דפוסי התרחבות ההשכלה ומבנה הזדמנויות התעסוקה, המימד העדתי", מכון ירושלים לחקר ישראל.
- עמותת אחרי, "דו"ח שיעורי גיוס לצה"ל ולשירות לאומי, בוגרי תוכנית תפנית – סטארט", יולי 2008
- עמותת יכולות, "דו"ח שיעורי גיוס לצה"ל ולשירות לאומי, בוגרי תשס"ט, תוכנית תפנית לבגרות – מניעת נשירה – סטארט", יולי 2010
- עמותת יכולות, "דו"ח שיעורי גיוס לצה"ל בוגרי סטארט תשע"א", 2013
- עמותת יכולות, "תכנית תפנית לבגרות ולמניעת נשירה- סטארט, תוצאות תשע"ב- דו"ח ביניים", 2013
- עמותת יכולות, "תכנית תפנית לבגרות- סטארט, דו"ח מסכם סופי- תוצאות תשס"ט", דצמבר 2011